

«institucions *trontollants*, creences *trontollants*» (passim en escrits polítics, religiosos, periodístics; cita de JoCarner, 1912). *Trontollejar* [Lab. 1840]: «la terra *trontollejà* en sos eixos», *Atl. de 1867* (I, 39ter, c; canviat en la versió de 1877); «y fent cada rodada *trontollejar* la terra», *Canigó* (VII, v. 71); també tr. 'fer trontollar': «un amor, fort com un castell, que totes les embestides de la vida no puguin *trontollejar*», carta de Coromines a la promesa, 20-VII-1901, distinció estilística que em semblaria útil d'introduir en l'ús comú.¹⁰ A *trontollons*: veg. en *AlcM* el bell ús que en féu el gran prosador mallorquí M. dels S. Oliver. *Trontollós*; «a *Felipines* --- quan vaig arribar-hi no bevia --- però --- després vaig rescabalar-me: n'agafava unes d'aquelles tan *trontolloses*, que --- perdia les coïncidences ---¹⁵ d'Anglade... sí caus o no caus», Russinyol (*L'Heroe*, p. 76). «A voltes la vegí filar; però no cantava mai, com solen fer les bones velles, amb aquella veu *trontollosa*, que tan bé lliga amb la roncadera del torn», Ruyra (Erkmann-Ch., *Rond.*, 33.7). *Destrontollar* etc.,²⁰ supra. *Destrontoiar* (?).

¹ *Leys d'Amors*, f° 27, en Rayn. v, 46. He cercat en va per comprovar-ho a les *Leys*, i no ho veig a l'ed. d'Anglade, ni m'ha vagat de verificar-ho amb la de Gatién (sovint més completa i curosa encara que²⁵ Anglade, home sovint lleuger, fos més modern); en tot cas és correcte, car també ho ve a confirmar un provençalista tan acurat i consciencios com ELevy, en incloure-ho en el *PDPF*.

Tronxada, *tronxar*, *tronxinot*, *tronxo*, V. *tronc*

TRONYA, 'belitre, garneu' i l'antic TRONY o TRON 'camús', del mateix origen que l'oc. ant. *tronn* 'camús' i fr. *trogne* 'morros, bocota o cara deforme',³⁵ del cèltic *TRÜGNA, sinònim del mot francès, i que tingué una variant *TRÜNNO- en els dialectes britònics. □ 1.ª doc.: *tron* 1146, i probt. ja 1009; *tronya* 1706, i Belvitges.

«*Tronya* m. i f.: ganso, cast. *socarrón*, --- *redomado*,⁴⁰ ll. *versutus*, *callidus*», Belv. (amb l'accent que posa a les oo tancades) i anàlogament Lab. Pitarra l'usa en un sentit més material, aplicada a una persona d'aires deixats i cínics: potser un ex-elegant desvergonyit, que havent «vingut a menos», anava tot espellifat:⁴⁵ «no penjan, no, més llassos d'una monya / que del teu trajo / --- / però no tingas por, perquè ets tan *tronya* / que encar que al fi 't caurà tot lo que 't penja / no 't caurà may la cara de vergonya» (*Gra i Palla, Gatades* II, 221): o sigui amb un sentit més pròxim al del fr.⁵⁰ *trogne*; i sens dubte més originari que el de Belv.-Lab., traslladat al moral. Veg. algunes altres dades mall. i del Princ. en el *DAG.*, en particular *fer la tronya* Bna. 1706.

Encara que el Belv. serveix de model al dicc. me.⁵⁵ norquí de Febr.-Card. (c. 1820-30), aquest canvia el significat, tirant ja cap als matisos que ens donen les fonts menorquines posteriors: «*tronya*: cast. *moña*, fr. *déplaisir*, *fâcherie*, ll. *maestitia*, *tristitia*». Razico n'ha trobat dades en les memòries del cat. parlat per la co-⁶⁰

lònia menorquina trasplantada a la ciutat de Saint Augustine de Florida a mj. S. XVIII; amb sentit semblant però dit d'una persona: «someone who becomes a pest, a nuisance» (*Randa de Mallorca i Florida*, xv, 1984, 26 i 36); Moll (tot indicant ja l'etim. cèltica del mot del Princ. i de l'illa, AORBB IV, 109) defineix a Menorca «peresa, amoinament», «fastidi»; això últim deu ser a la frase que en dona Camps Merc. del centre de l'illa (*BDLC* VIII, 239), si bé també s'hi podria veure un matis com «enrenou». A Ferrer Ginart: «*tronya*: se diu com exclamació per denotar fàstic, cansament, fastidi etc., i també s'usa com a subst., sinònim de malícia, fastig» (*Rond. de Men.*, 227).

Per bé que els diccs. de rims de Jacme Marc i L. d'Aversó no donen definicions, recullen *tronya* (751, 564) entre els rims en o tancada: és probable que sigui substantiu com els que l'acompanyen, *vergonya*, *ronya* etc.; i també recullen *trony* (751, 1401) entre els rims en tancada «semisonant»; fins aquí identitat segura; ací, però, es tractarà de l'adj. per dir 'camús, aplatat'. Guillem Tron era el sobrenom d'un famós comte de Besalú en el S. XII, que signa un diploma rossellonès de 1146 («Signum Guillelmi Tron»), relatiu al poble de Casafabre, al peu del Canigó, ja prop dels dominis de Besalú: colle. Moreau, B.N.P., volum LXII). És curiós que el nom es repetí en personatges posteriors. Un *Guillelmus Troni* fou arxipreste de l'alta Vall d'Aran («Pujolo») i vivia a Gèssa en l'any 1313 (*Regl.à, Francia y la Cor. de Ar. ---: la lucha por el V. de Aran, Ss. XIII-XIV*, Md. 1952, I, 406.11).

La versió catalana dels *Gesta Comitum* (traduïda en el tercer quart del S. XIII) diu del Comte: «Guilem Tron, per ço con avia lo nas fent» (FINDITUS 'esclafat'), mentre que la redacció original llatina hi posa una glossa diferent: «Guillelmus Trunnus, quia vit iracundus, atque irae impatientissimus haberetur» (*Gesta Comitum*, ed. Massó-Barrau XIII, 2; p. 34). Glossa molt valuosa, car en realitat tot lliga; i ens explica la semàntica de tot plegat. Els homes xatos, com el gos xato, tenen fama de geniüts, i donen aquesta impressió de resultes precisament de llur mala cara, de llur «trogne»: això és el que dona per sobreentès la versió llatina. Sense negar que *trunnus*, i la seva forma catalana *tron*, o *trony*, significuessin pròpiament 'de nas aplatat, xato, esclafat', cosa que el llatí dona per conegut, i que la versió catalana aclareix explícitament.

El cronista PCarbonell també feia constar, c. 1500: «Guilem Trony, qui hac la naril curta e plana», cita de Faraudo, en nota de la *MiscFabra*, 171. Aquest hi va afegir un nom de peix de mar, que ja identificava amb el fr. *trogne*: «essent de notar aquesta duplicació de significat per la reunió dels dos vocables quasi sinònims, *morro* i *trony*»: «lo déntol, la morena, lo *morro-trony*, de Nostra senyora fins a San Miquel, y altres peixos també ---», C. Despuig, c. 1550, *Coll. d. l. Ci. de Tortosa*, § 6. I en el *Tractat de Pestilència* de Jacme d'Agramont (art. v, § 2, cap. 3): «en cara, deven ésser esquivats, en aytal temps, peixos viscosos, axí com morenes e anguiles e peixos best(g)nals,